

РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Томашевська І. П.

*кандидат педагогічних наук, професор,
Волинський медичний інститут
м. Луцьк, Україна*

В умовах глобальних технологічних змін і поширення інформаційних ресурсів найважливішою складовою практично в будь-якій галузі професійної діяльності стала інформаційна грамотність. Потреби цифрової економіки поряд з динамічною і часто невизначеною інформаційною екосистемою сучасного суспільства настійно вимагають якісних змін в системі освіти.

Без оволодіння інформаційною грамотністю в сучасному житті неможливо орієнтуватися у все зростаючому потоці інформації. Далеко не все, що потрапляє в Інтернет, є якісним контентом. Доступність глобальної мережі, крім явних переваг, має і недолік – будь-який користувач може опублікувати в ній будь-яку інформацію незалежно від достовірності та надійності.

Сучасний цифровий світ пропонує молодим людям безпрецедентний доступ до інструментів і ресурсів для навчання. Навички роботи з інформацією, такі як проведення онлайн-пошуку, оцінка легітимності онлайн-джерел, відсіювання дезінформації та розпізнавання реклами, можуть допомогти студентам досягти успіху в процесі навчання протягом усього життя.

Н. Гудкова інформаційну грамотність визначає, як вміння критично і виважено оцінювати будь-яку інформацію, яку ми знаходимо і використовуємо. Це дає нам як громадянам можливість досягати своїх особистих, професійних, соціальних цілей, висловлювати свої погляди, реалізовувати свої права і повною мірою взаємодіяти в суспільстві [3].

У науковому дискурсі проблема цифрової грамотності вивчалася як українськими так і зарубіжними вченими. У дослідженнях зарубіжних вчених Л. Беннет (L. Bennett), В. Лаллі (V. Lally), К. Мішра (K. Mishra), Т. Рош (T. Roche), Д. Тракслер (J Traxler), Б. Чан (B. Chan), Д. Хілтон Д. (J Hilton), Р. Шарп (R. Sharp) представлено і розкрито структуру, компоненти та основні ознаки цифрової грамотності.

Л. Гаврілова, Я. Топольник зазначили, що підготовка майбутніх фахівців до цифрової епохи й досягнення успіху в сучасному світі, забезпечує концептуальний підхід, який передбачає систематичний розвиток необхідних навичок та знань здобувачів вищої освіти для успішної адаптації до цифрового оточення й ефективного використання

цифрових технологій як у процесі навчання, так і в майбутній професійній діяльності [2].

У своїх наукових розвідках вчені Л. Кононенко, О. Оришака та Є. Селіщева вважають, що при формуванні цифрової компетентності в здобувачів вищої освіти викладачі повинні враховувати сучасні тенденції цифрового середовища, пропонувати здобувачам цікаві завдання, які допоможуть максимально розкрити їх творчий потенціал у цифровому середовищі. Найбільш оптимальною формою при цьому є змішана форма навчання [7].

І. Бородин, Г. Г. Бородин у своїх наукових розвідках вказують, що професійна успішність фахівця в будь-якій галузі діяльності стосується застосування компетентностей, необхідних для аналізу та найкращого використання інформації, а також включає в себе критичне мислення та обізнаність, розуміння як етичних, так і політичних питань, пов'язаних з використанням інформації. Формування інформаційної грамотності студентів є актуальною проблемою в сучасному світі [1].

Інформаційна грамотність пов'язана і безпосередньо перетинається з іншими видами грамотності, включаючи, зокрема, цифрову грамотність, комп'ютерну грамотність, візуальну грамотність та медіаграмотність. Ці види грамотності не конкурують, але є необхідними компонентами того, що означає бути грамотним у ХХІ столітті.

Як зазначають М. Драчук, З. Федорович, потреба у використанні інформаційних технологій не тільки в навчальній, а й у професійній діяльності, обумовлює розвиток інформаційної грамотності. Інформаційна грамотність, хоча і демонструє значну подібність з навичками в галузі інформаційних технологій, проте, вона є окремою і більш широкою сферою компетентності [1].

Навички в галузі інформаційних технологій все частіше переплітаються з інформаційною грамотністю і підтримують її. На відміну від комп'ютерної грамотності, що передбачає володіння навичками роботи на комп'ютері та практичне вивчення основних офісних програм, на вільне володіння інформаційними технологіями потрібно більше інтелектуальних витрат і здібностей, основна увага як і раніше приділяється самій технології. У наукових розвідках Р. Гуревич, О. Коношевський, Л. Коношевський, А.Слободянюк, обґрунтовують, що інформаційна грамотність є інтелектуальною основою для пошуку, розуміння, оцінки та використання інформації – дій, які можуть бути виконані частково за допомогою ефективної роботи з інформаційними технологіями, частково за допомогою над надійних методів пошуку, але, що найважливіше, за допомогою критичного аналізу та міркувань [4].

Розвиток інформаційної грамотності дозволяє студентам розуміти соціальну природу інформаційної екосистеми, використовувати різні інструменти для визначення достовірності джерел, враховувати

важливість оцінки контенту, застосовувати інформаційні сервіси, мобільні та мережеві технології навчання.

Розвиток інформаційної грамотності студентів буде більш ефективним, якщо враховувати сучасні тенденції розвитку інформаційного суспільства (перехід від інформаційного суспільства до smart-суспільства); включати в освітній процес сучасні інформаційні технології (веб-сервіси, мережеві та мобільні технології), що розвивають ціннісне ставлення студентів до обраної професії; використовувати інформаційні завдання для прояву творчої активності здобувачів освіти.

Інформаційна грамотність є багатокomпонентною метапредметною концепцією, розвиток якої інтенсифікує процеси самоосвіти студентів, дозволяє їм займати усвідомлену, відповідальну позицію відповідно як до професійної, так і інформаційної дійсності. Розвиваючи навички інформаційної грамотності, студенти зможуть: розуміти необхідність застосування інформації, шукати та отримувати доступ до неї, використовуючи різні доступні інформаційні ресурси; використовувати інструменти пошуку, щоб знайти відповідну інформацію за допомогою ефективних стратегій пошуку; вміти працювати з тематичними бібліотеками та базами даних; оцінювати знайдену в Інтернеті інформацію на достовірність; знати юридичні аспекти поширення інформації, в тому числі в соціальних мережах і месенджерах; вміти правильно цитувати знайдену інформацію, дотримуватися авторських прав і етичних норм.

У сучасному суспільстві студент повинен розуміти, що інформаційна грамотність є безперервним процесом і важливим компонентом навчання протягом усього життя, водночас усвідомлюючи необхідність бути в курсі останніх подій у своїй галузі.

Використання інформаційного простору передбачає підвищення рівня споживання інформації, дотримання базових принципів її захисту, безпечне використання особистих даних у соціальних мережах.

Інформація відноситься до базових потреб особистості, без неї неможливі існування і формування суспільної та індивідуальної свідомості особистості.

Водночас, важливо не «потонути» в інформаційному потоці, вміти відфільтровувати інформацію, захищаючись від інформаційного перевантаження, пам'ятаючи, що збільшення обсягів інформації зумовлює зниження ефективність її сприйняття. Інформаційне перевантаження може мати психологічні, фізичні та соціальні наслідки. У наукових дослідженнях українських і зарубіжних вчених, аргументовано зростаючий негативний вплив інформаційного потоку як на окрему людину, так і на суспільство в цілому.

В основі управління інформаційним перевантаженням лежить вміння раціонально використовувати інформацію.

Таким чином, інформація знаходиться навколо нас, представлена в різних форматах і необхідна для прийняття рішень у всіх сферах – на роботі, в навчальному процесі або вдома.

Навички інформаційної грамотності дозволяють здобувачам освіти в епоху інформаційного потоку, шукати і вибирати потрібну інформацію з надійних джерел, вміти розпізнавати маніпуляції в інформаційному потоці. Розвинені навички інформаційної грамотності збільшують можливості для самостійного навчання студентів, так як вони починають використовувати широкий спектр інформаційних джерел для розширення своїх знань, задавати поінформовані питання і розвивати своє критичне мислення.

Література:

1. Бородкіна І. & Бородкін Г. (2018). Модель цифрової компетентності студентів. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 1. 27-41.
2. Гаврілова Л. & Топольник Я. (2017). Цифрова культура, цифрова грамотність, цифрова компетентність як сучасні освітні феномени. *Інформаційні технології і засоби навчання*. Том 61. № 5. 1-10.
3. Гудкова Н. М. (2022) Цифрова грамотність у контексті електронного навчання здобувачів вищої освіти. *Information technologies and management in higher education and sciences: International scientific conference proceedings*. Riga, Latvia : Izdevnieciba «Baltija Publishing», P. 263-266. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/23358>
4. Гуревич Р., Коношевський О., Коношевський Л., Слободянюк А. (2023) Розвиток цифрової грамотності здобувачів освіти засобами цифрових освітніх середовищ. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. № 75. С. 7-14. URL: <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2023-75-7-14>
5. Драчук М. І., Федорович З. Я. (2023) Цифрова компетентність в освітньому контексті. *Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ»*. Bologna, Italy,. С.97-98. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-03.03.2023.28>
6. Зайцева Н. В., Симоненко С. В., Супрун О. М. (2020) Розвиток цифрової грамотності здобувачів вищої інженерної освіти при викладанні іноземної мови. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. № 74. С. 40-45. URL: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.74.09>
7. Кононенко Л. В., Оришака О. В., Селіщева Є. В. (2022) Формування цифрової компетентності як основа трансформації вищої освіти в умовах глобалізаційних процесів. *Вісник науки та освіти*. № 1(1). С. 169-180. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2022-1\(1\)-169-180](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2022-1(1)-169-180)